

Denne artikkelen kan kopieres fritt og viderefremidles til andre.

En forutsetning er at navn på utgiver (Strinda historielag), årbokas årstall og forfatter(e) oppgis.

Det må ikke foretas endringer i artiklene.

Det er ikke tillatt å skanne eller kopiere bilder i bøkene for bruk i andre sammenhenger.

I. J. Moum handelsgartneri 1827 – 1999

Av Ivar Moum

Denne artikkelen er publisert i “Trondheim gartnerforening 100 år. 1906 - 2006”.

Gartneriets historie starter i 1820-årene da fanejunker Elias Bellevold fikk tilslaget på to parseller i elveskråningen langs Nidelvas nordside. Området hadde tilhørt byens festningsverker, men ble nå solgt ved auksjon til høystbydende. Bellevold bygde to veksthus som ble oppvarmet ved to røykkanaler fra en vedovn. En har ingen sikre opplysninger om hvordan Bellevold drev sitt gartneri eller hvilke kulturer han dyrket, men en kan gå ut i fra at plantesalget om våren spilte en viktig økonomisk rolle.

Etter at Elias Bellevold døde, drev enken Beret gartneriet fram til hun i 1875 solgte til gartner Christian Andreas Hansen fra Støren. Han hadde meget god faglig utdannelse både fra Norge, Tyskland og Østerrike. Han tok straks til med å bygge opp et moderne gartneri og kjøpte bl.a. veksthus fra England. “Palmehuset” som dette ble kalt, var oppvarmet med varmtvann som sirkulerte i 4” malmrør som var skjøtet med store muffekobliger. Som en kuriositet kan nevnes at det med det utstyret de hadde den gangen, tok en mann en hel dag å kutte et rør! Hansens gartneri var det største nord for Dovre. Han gjorde gode forretninger på Nord-Norge og Nord-Sverige med frø og planter. Han hadde markedet så å si alene ettersom de

Christian Hansens gartneri ligger ved elva midt i bildet. Utsnitt av foto av Axel Lindahl, 1892. Bilde utlånt av Knut L. Vik.

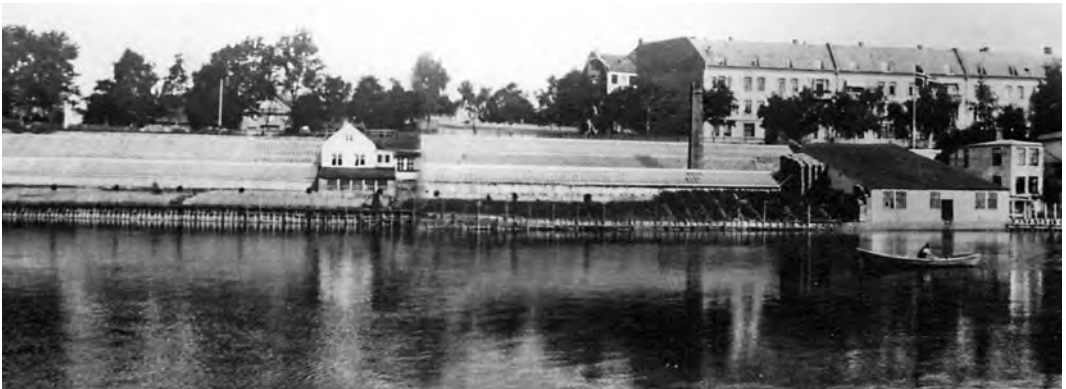
dårlige kommunikasjonene gjorde at han hadde lite konkurranse sørfra. Etter hvert økte salget, og i 1878 åpnet gartner Hansen sitt første utsalg i Kongens gt. 12. Dette var starten for en detaljomsetning av blomster som siden har vært i kontinuerlig drift og i dag drives av familien Moum.

Veksthusene til Hansen var fylt av tropiske vekster, og det fløy kanarifugler og papegøyer fritt omkring! De ble omfattet med stor interesse av publikum, og hver søndag var det omvisning hvor folk fikk gode råd angående stellet av plantene.

Hansen drev gartneriet til 1896 da han solgte til Enoch Cederpalm. Han var fra Jönköpings län i Sverige og kom til Trondheim i 1891. Den første tiden arbeidet han mest som anleggsgartner og utarbeidet planene for flere av byens parkanlegg og kirkegårder. Plantingene

på Domkirkegården, Tilfredshet og Lademoen er planlagt og utført av Cederpalm. To år etter at han kjøpte Hansens gartneri i Elvegata, kjøpte han også Hermansens Enkes Frøforretning som var den eldste frøforretning i Norge. Det er en annonse som Emil Hermansen hadde i Trondhjems Adressecontours-efterretninger den 25. desember 1827 som tidfester starten av vår gartneribedrift. De to gamle gartnerfirmaer ble slått sammen og fikk navnet Enoch Cederpalms Kunst- og Handelsgartneri. Han bygde tre nye veksthus, og så vidt en vet, var dette de første veksthus nordenfjells hvor rørene var lagt oppunder taket og med fall, slik at vannet tok til å sirkulere straks temperaturen på fyrkjelen steg.

Men selv om både gartneri, blomsterforretning og frøhandel ble utvidet og gikk veldig bra, så kunne ikke Cederpalm trives som handelsgartner. Det var an-

Moums gartneri i Elvegata i 1926. Arealet var vel 5 mål. Lengst til høyre er Elvegata 13c - boligen for familien Moum. Foto A. Røske.

Moums blomstervogn på torvet i mai 1919. Til venstre er Hotel Phoenix.

leggsgartneriet som var hans store interesse, og i 1905 solgte han sin store bedrift til Ole Ørdal og Berton Haug, og reiste tilbake til Sverige hvor han ble direktør for hageanleggene ved Sveriges Järnvägar.

Ørdal og Haug drev gartneriet sammen til 1908 da Iver Johnsen Moum ble opp tatt som medeier. I 1912 overtok Moum bedriften som eneinnehaver.

Gartner Iver J. Moum var født i Hegra i Stjørdal 1. juni 1877. I 1900 gikk han Hylla Hagebruksskole og reiste deretter til J. Nielsen & Co i Trondhjemsveien 100 i Oslo hvor han arbeidet i halvannet

år. Etter å ha praktisert som lærling ved Landbrukshøgskolens hagebruksavdeling på Ås, dro han til utlandet. Som såkalt "vandrende gesell" besøkte han og arbeidet i gartnerier i Danmark, Tyskland, Sveits, Østerrike, Frankrike og England. Fra de fire årene han vandret rundt i Europa, har han skrevet utførlige dagbøker som er spennende og interessant lesning.

Da Moum ble eier av bedriften, tok han til å bygge om veksthusene. Det berømte "Palmehuset" ble ombygget i 1912, og da måtte Calla, Camelia og en stor Phoenix-palme vike for nye kulturer som Cyclamen (alpefiol), Begonia "Gloire

Drivhus i Elvegata. Adolf Olsen steller alpeviol og julegleder.

Iver Moum blant nelliker i et drivhus på Baldershage . Dette var den dominerende blomsterkulturen fra 1950-årene og fram til slutten av 1980-årene.

Ellen (1880 - 1953) og Iver J. Moug (1877 - 1966). Ellen Moug hadde ansvaret for butikken og binderiet og førte også firmaets regnskap i mange år.

de Lorraine” (forløper for juleglede) og Hortensia. Den første kulturen med frittplantede roser ble plantet i 1913. Agurker hadde vært med siden starten, og i 1922 fant han det lønnsomt å plante det første veksthuset med tomater. Frøhandelen ble etter hvert avviklet, og den siste katalogen ble sendt ut i 1913.

Arealet i Elvegata ble etter hvert for lite for en mann som stadig ville utvikle bedriften, og i 1929 ble eiendommen Baldershage i Strinda kjøpt. Eiendommen var på 114 mål og lå ca 3 km fra bygrensen. Den hadde skiftet eier ofte, og jorda var vanskjøttet og full av ugras. Der hvor veksthusene ble anlagt, var det en stor vannsump.

I mange år ble gartneriene drevet parallelt. Det meste av potteplantene ble dyrket i Elvegata, og på Baldershage var det tomater, agurker og roser i veksthusene. De første prøvene med nelliker ble gjort i 1936, og dette skulle etter hvert bli en av hovedkulturene. Etter krigen tok en til å avvikle driften i Elvegata, og det siste drivhuset ble revet i 1950. I firmaets 125 års jubileumsberetning fra 1952 kan en lese at det var 6.100 m² veksthus på Baldershage, og at det årlige forbruk av koks og koksgrus til oppvarming var 90 tonn og forbruket av fyringsolje 400 tonn. I jubileumsåret var det 28 fast ansatte personer i bedriften derav 11 i ut salg og binderi.

Etter krigen kom Ivers sønn John (f. 1919) med i driften og fikk ansvaret for

Fra butikken i Lysholmgården i 1935.

Moum hadde i mange år fram til 1939 flotte juleutstillinger i butikklokalet i forbindelse med tenningen av julegranen. Dette er utstillingen i 1930. Den viser Villa Charlotta ved Comosjøen i Italia.

Gartneriet på Baldershage i 1936. Drivhusene dekket da et areal på 2260 m². Bak gartneriet er fjøset på Baldershage.

gartneriet på Baldershage. Etter eksamen fra Statens Gartnerskole i Oslo i 1943 og praksis fra Franz Hegg i Lier og ved veksthusene på Landbrukshøgskolen på Ås, tok han fatt på drift og utbygging på Baldershage. Det var gode tider for næringen på 50-tallet og først på 60-tallet, og mye av overskuddet ble pløyd tilbake i bedriften i form av utbygging. Da det siste av tre meget store veksthus på 1.500 m² sto ferdig i 1966, var totalt areal under glass kommet opp i hele 15.000 m²! Det var etter datidens målestokk et meget stort og moderne gartneri - det største nord for Dovre og landets 3. største.

Den helt dominerende kulturen var nelliker. John fulgte nøye med i utviklingen innen kulturen. Det som hadde vært en 2-årig kultur ble etter hvert en ettårig basert på stiklinger fra Portugal. En gikk over fra frittplanting i bunnen av huset til dyrking på opphøyde bed med be-

tongplater i bunnen. Trestativene for oppbinding ble byttet ut med stativer av jern. Plastalderen gjorde sitt inntog, og John sørget for at slangevanning av snittblomstene ble erstattet med dysevanning fra dyser på plastslanger festet til bedkanten. Potteplantene fikk også "automatisk undervanning" i form av plastslanger som ble lagt ut i sand på bordene. Gjødslingen skjedde fra en sentralt plassert gjødselinjektor (Fert-o-Ject). Alt dette var viktige nyvinninger i en tid da rasjonalisering ble stadig viktigere for lønnsomheten i gartneriene. Oljekrisen i 1973 med en voldsom økning av prisen og stadig økende lønninger la et voldsomt press på gartneriene for å spare kostnader og rasjonalisere. Det viste seg nemlig svært vanskelig å ta ut en høyere pris for varene.

Tredje generasjon gartnere i Moum-familien utgjøres av Ivar (f. 1949) og Per Olaf (f. 1954). De har begge gått gart-

Baldershage i 1950. Vi ser mot nordøst. Bakerst er Strindheim skole. Bromstadvegen vises i høyre hjørne. Bak drivhusene er bebyggelsen på Baldershage - fra venstre fjøs, hovedbygning og nytt bolighus bygget i 1949. Det var 13 veksthus som dekket 6060 m². I tillegg var det 1300 benkevinduer over tilsammen 2940 m². I bygningene mellom drivhusene var det arbeidsrom og lager.

Gartneriet ca 1960. I bakgrunnen er Strindheim hageby. Mellom trærne bak husene til høyre ligger Tunga gård, og på jordene til venstre for gården er nå Landbrukssenteret på Tunga.

nerskole og deretter tatt eksamen ved Norges Landbrukshøgskole på Ås. Ivar begynte i gartneriet i 1974, og Per kom inn fem år senere. Ivar har praksis fra Hannestad i Fredrikstad og fra Gebr. Man i Aalsmeer i Nederland. Per dro etter endt utdannelse til Minnesota i USA for å praktisere.

I 1985 ble 6 gamle 6-metershus erstattet av en moderne blokk på 2.400 m² bygd med aluminiumskonstruksjon og dekket med acryl-plater. Den nye blokken hadde rullebord med flo/fjære-vanning og vekstlys med en for den tiden høy belysningsstyrke. Data-alderen gjorde også sitt inntog i form av en klimacomputer fra Van Vliet. Nå kunne en ha oversikt over klimaet i alle veksthusene og også om en ville styre dette hjemmefra. Vanning og gjødsling var også datastyrt.

Når det gjelder produksjonen, så fortsatte en med potteplanter som før, men med tilskudd av noen nye kulturer. Bl.a. ble *Primula acaulis* en av de store kulturrene med godt over 20.000 produserte planter. *Begonia hiemalis* (høstbegonia) ble også en veldig stor helårskultur. På snittsiden ble det meste av nellikarealet etter hvert byttet ut med roser. *Alstromeria* (inkalilje) kom inn som en helt ny kultur på 70-tallet og vi fikk enerett på denne kulturen i området.

Det meste av produksjonen hadde vært omsatt engros, og markedsområde var Trøndelag og Nord-Norge helt opp til Finnmark. Mye ble sendt med Hurtigruta. Etter hvert som konkurrenter tok til å kjøre salgsruter med bil, og kommunikasjonene bedret seg, fikk en etter hvert problemer med salget. Fra 1976 ble derfor gartneriet medlem av Gartnerhallens blomsteravdeling.

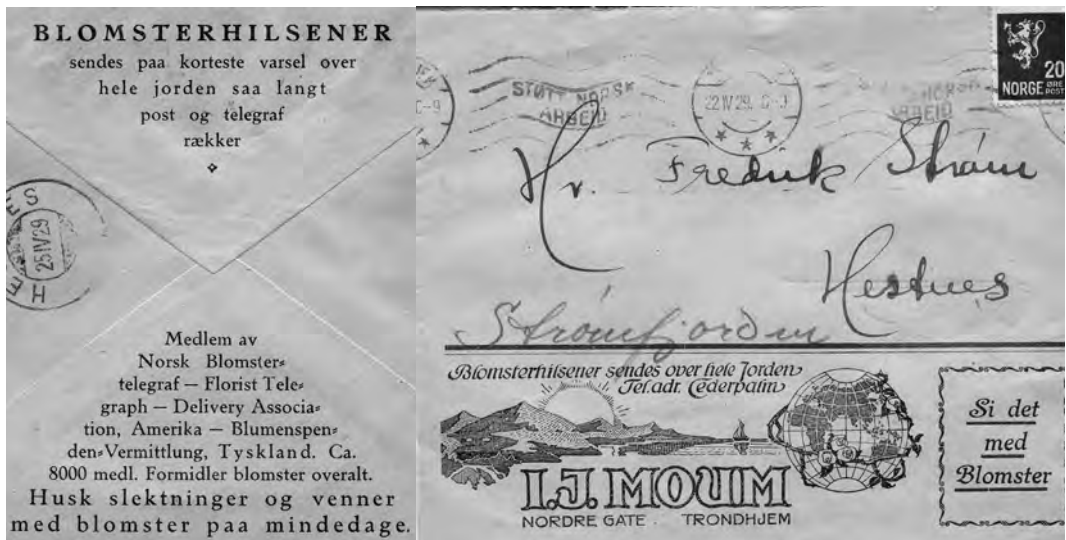
Gartneriet på Baldershage i 1992. Bak gartneriet ser vi blokker i Fernanda Nissens veg.

En god del av produksjonen har alltid vært omsatt direkte til forbruker. Utsalget kan som nevnt føre sin historie tilbake til 1878 og er blant landets eldste. Torgsalg ble drevet helt fram til siste krig. Det bør nevnes at Iver J. Moum i 1915 var den første blomsterhandler i Norge som ekspederte en ordre til USA via Florist Telegraph Delivery Association. Han var også med og stiftet Norsk Blomstertelegraf (Interflora Norge) i 1926. Samtidig med at en gikk inn i Gartnerhallen, ble det også sattet mer på egen detaljomsetning. En periode ble det åpnet en ny butikk hvert år, og på slutten av 80-tallet hadde bedriften 8 utsalgssteder i Trondheim.

I den nye blokken var 600 m² satt av til et moderne utvalg. Dette gikk meget bra,

og etter hvert som snittproduksjonen i de gamle veksthusene ble ulønnsom, ble denne lagt ned, og en valgte å satse på hagesenter og ble medlem av Hagelandkjeden. I 1999 solgte familien 80 % av aksjene i Moum Hageland AS til Plantasjen AS. Samtidig ble det besluttet å bygge et moderne hagesenter for utleie til Plantasjen. Hele det gamle gartnerianlegget ble revet høsten 1999, og den 30. mars i 2000 startet Plantasjen salget i de nye lokalene med Per O. Moum som daglig leder. Dermed var det satt punktum for over 170 år med sammenhengende planteproduksjon.

Bildene i denne artikkelen er utlånt av familien Moum når ikke annet er nevnt.

Firmakonvolutt poststemplet 1929 fra I. J. Moum med reklamen ” Blomsterhilsener sendes over hele Jorden”. Det var ofte reklame på firmakonvoluttene på den tiden, og slike konvolutter kan være riktig dekorative. På denne konvolutten er det også trykt reklame på baksiden. Utlånt av Knut L. Vik.